

רשימות

בפרשת השבוע

ראש השנה

בראשית פרק כ"א פסוק י"ד

ותלך ותתע

רש"י: חזרה לגלולי בית אביה.

אברהם אבינו שלח את הגר ואת בנה מביתו ומיד לאחר מכן נאמר "ותלך ותתע" שחזרה לעבודה זרה מבית אביה.

יש ללמוד מכאן לימוד גדול שאפילו שהגר היתה גרה בבית אברהם אבינו הרבה שנים, ושלחו אותה מבית מלך מצרים להיות אצלם, כדי להדבק בדרכיהם [בראשית טז, א] שאמרו מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר, וגם זכתה להידבק בגוף קדוש כאברהם אבינו, בכל זאת ברגע שעזבה את בית אברהם אבינו את מקור הקדושה, מיד ותלך ותתע בעבודה זרה, שחזרה לעבודה זרה שהיתה רגילה מבית אביה, מכאן רואים עד כמה צריכים להיות דבוקים כל הזמן למקור הקדושה ולא לעזוב אפילו לקצת זמן.

בראשית פרק כ"א פסוק י"ז

את קול הנער

רש"י: מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתפלל.

קשה מה הראיה שתפילת ישמעאל קודמת להגר, אולי ה' שמע לקול הנער ולא לבכי אמו כי כעת היא עובדת עבודה זרה שהרי חזרה לגילולי בית אביה כמובא לעיל ברש"י [פסוק י"ד בד"ה ותלך ותתע]?

י"ל שהיה לו לכתוב וישמע אלוקים אל הנער, ומהו "את קול הנער", אלא שבקולו נשמע מצבו שבוכה על עצמו ויודע ומרגיש את מצבו וזהו תפילה חזקה ביותר שהיא מעומק הלב. [פירוש שאפילו אם הגר לא היתה עובדת עבודה-זרה גם ה' היה שומע את קולו].

שמות פרק ב' פסוק א'

ויקח את בת לוי

רש"י: פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, והחזירה ועשה בה לקוחין שניים, ואף היא הפכה להיות נערה, ובת מאה ושלושים שנה היתה, שנולדה בבואה למצרים בין החומות.

רבים מקשים שאצל שרה אמנו שהיתה בת תשעים שנה נאמר בפסוקים בבראשית שהיה זה נס גדול, וגם אליעזר כשפוגש את משפחתה של רבקה מציין שיצחק נולד לשרה [בראשית כד, לו] "אחרי זקנתה", ומדוע כאן לא נאמר בפסוקים אודות נס זה, ועוד, שהרי היא יותר זקינה משרה אמנו בארבעים שנה

כשהולידה, שהוא נס יותר גדול.

יש מתרצים שכאן במצרים כל ההנהגה של הקב"ה כלפי כלל ישראל באותו זמן היה הנהגה ניסית, במיוחד בעניני פריה ורביה שראו הרבה ניסים, כגון ששה בכרס אחד, ועוד דברים, ולכן הכל נכלל במה שנאמר בפסוק ז' "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד", ולא כמו אצל שרה שהיה הנס רק אצלה. [דבר דומה מצינו בימים נוראים שהנהגה של הקב"ה עם ישראל הוא בדרך נס ולכן מבקשים אנו שיעשה עמו ניסים אף שבדרך כלל אין מבקשין על הניסים, כמו שמצינו בהלכות ראש-השנה בטור אור"ח סימן תקפ"א, "ורוחצין ומסתפרין על פי המדרש, אמר רבי סימון כתיב "כי מי גוי גדול" וגומר, רבי חנינא ורבי יהושע אומרין איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה, פירוש מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם, אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמים בראש השנה, לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס בערב ר"ה ולהרבות מנות בר"ה". ע"כ, וכן מבקשים אנו בסליחה המתחילה "אני הוא השואל" ליום הכיפורים, "עשה עמו נפלאות"].

דברים פרק ל"ב פסוק ד'

הצור תמים פעלו

בשם בעלי המוסר מובא [לב אליהו חלק ד' עמוד שנ"א] שהקב"ה עושה דין עם ברואיו אז הוא עושה חשבון גם עם כל הסובבים את האדם, כגון משפחתו או חבריו, האם גם הם ראויים להפגע.

לפי דברים אלו יש להסביר את מאמר חז"ל [שבת קו]. אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה, וצריך להבין דבר זה, מדוע שכל החבורה תדאג?+

י"ל שכיון שדנו גם בחבורה שלו ובמשפחה מסביב לראות האם גם הם ראויים להפגע, ממות חבריהם, ודנו אותם לחובה, אז הם מצויים כבר בדין, כיון שעברו תהליך מסוים של דין, ולכן עליהם לדאוג.

כן יש להבין על פי רעיון זה את הכתוב במסכת סופרים [פכ"א ה"ג] שהבכורים צמים בערב פסח, [וכן נפסק גם להלכה בשו"ע או"ח סימן ת"ע], כי לכאורה היו צריכים לעשות יום טוב וסעודה זכר לנס שניצלו, י"ל טעם שהבכורים צמים מכיון שהם נכנסו לדין ולכן היו במצב סכנה, ונאמר בשמות [שמות יב, כב] "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו", ואומר על כך רש"י בד"ה ואתם "מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע", אם כן הבכורים היו במצב של סכנה, ולכן אסור היה לצאת מהבתים, וגם היו צריכים לשים דם על המשקוף כדי להינצל מהדין, וכמו שכתוב בהמשך [פסוק כג] "ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף", והסיבה היא כיון שנגזר עליהם כליה שהיו באותו דין עם כל הבכורים במצרים, וכיון שהורע כוחם ומזלם של כח הבכורים, נהגו הבכורים להתענות באותו היום. [דבר דומה מצינו בדין יאר-צייט לפי הטעם שצמים בגלל הטעם של ריע מזליה, והצום הוא על החיים, שיום זה מזלו רע עבורו והוא יום מסוכן, ולכן צריך שיתענה ויעשה תשובה]. (לב, יב).

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com